

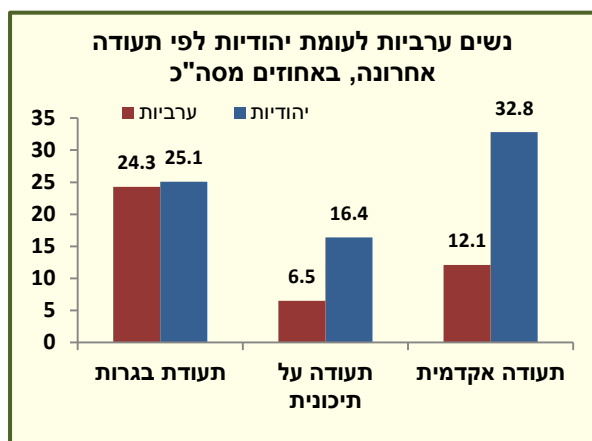
דיוקן האישה הערבייה העובדת

לקראת יום האישה הבינלאומי סיכם מינהל מחקר וכלכלה במשרד התמ"ת ב- 25 נקודות¹ את פרופיל האישה הערבייה בתחומי ההשכלה, התעסוקה ושכר עבודה. המטרה העיקרית של המסמך הינה להציג את תמונת המצב של האישה הערבייה העובדת, כפי שעולה מנתוני שנת 2010 וכן להציג את ההתפתחות במשתנים נוספים בין תחילת העשור לסופו. חלק מההשוואות נערכו בין נשים ערביות לנשים יהודיות וחלק אחר בין אקדמאיות ערביות לאקדמאים ערבים.

גודל אוכלוסיית הנשים הערביות בישראל

1. **מספר הנשים** - אוכלוסיית הנשים הערביות צעירה יותר בהשוואה לאוכלוסיית הנשים היהודיות. מספר הערביות בישראל² עומד על 769 אלף נשים כאשר מתוכן, 363.2 אלף עד גיל 19 (47.2%), 372.8 אלף נשים בגילאי 20-64 (48.5%) ו- 33 אלף בגילאי 65 ומעלה (4.3%). לעומתן, מתוך כלל הנשים היהודיות בישראל³, מהוות הנשים עד גיל 19, 31.4%, 55.8% הן בגילאי 20-64 ו- 12.8% הן בגילאי 65 ומעלה.

השכלה ותעודה אחרונה של נשים ערביות

2. **שנות לימוד⁴** - פער שנות הלימוד בין נשים ערביות בגיל העבודה (18-64) לבין נשים יהודיות הינו עדיין גבוה ועומד על ממוצע שנות לימוד של 11.3 ו- 14.1 שנים בהתאמה. פערים בממוצע ההשכלה בין אוכלוסיית הנשים היהודיות לערביות מוצאים את ביטויים בשוני במבנה ההשכלה לפי תעודה האחרונה.

¹ מקור הנתונים לדף המידע שבהמשך הינו סקרי כ"א של הלמ"ס ומתוך סקר מיוחד שנערך במינהל המחקר במשרד התמ"ת בנושא מאפייני האקדמאים הערבים בישראל.

² הכוונה היא לכל אוכלוסיית הערביות מגיל אפס. נלקח מתוך שנתון הלמ"ס ל-2011

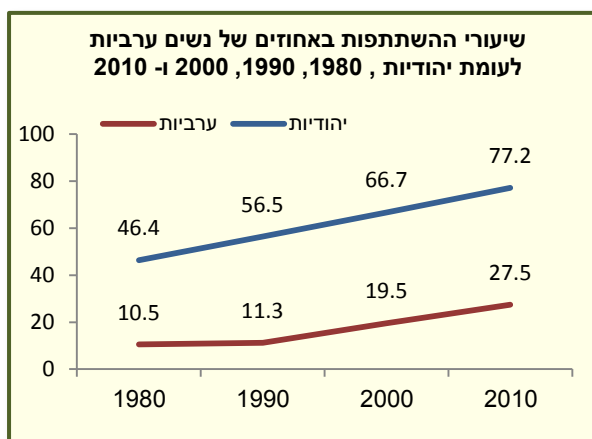
³ הכוונה היא לכל אוכלוסיית היהודיות מגיל אפס. נלקח מתוך שנתון הלמ"ס ל-2011

⁴ חישוב ממוצע השנוי ללא 0 שנוי

3. **השינוי במוצע שנות הלימוד בעשור האחרון** - הנשים הערביות הגדילו מאוד את מספר שנות הלימוד שלהן בעשור האחרון. בשנת 2000 ממוצע שנות הלימוד שלהן עמד על 9.1 בהשוואה לממוצע של 13 שנות לימוד בקרב הנשים היהודיות.
4. **פערי השכלה לפי גיל הנשים** - ניתן לראות כי הנשים הערביות הצעירות משכילות יותר מהמבוגרות - בקרב קבוצת הגילאים הצעירה (18-34), 15.1% מהנשים בעלות תעודה אקדמית ובקרב קבוצת הגילאים המבוגרת (45 ואילך), 5.6% בלבד בעלות תעודה אקדמית. לעומתן, אצל הנשים היהודיות לא קיים פער משמעותי בין קבוצות הגילאים: 29.8% בקרב קבוצת הגילאים הצעירה לעומת 31.1% בקרב קבוצת הגילאים המבוגרת.
5. **מקצועות לימוד** - 35.8% מהאקדמאיות הערביות למדו בתואר הראשון מקצועות הקשורים לחינוך, 33.9% למדו מקצועות מתחום מדעי החברה והרוח ו- 10.1% למדו מקצועות מתחום המדעים המדויקים⁵. לעומתן, שלושת מקצועות הלימוד העיקריים אותם למדו האקדמאיות הערביות בתואר הראשון הם: מקצועות מתחום מדעי החברה והרוח⁶ (28.8%), מקצועות עסקיים⁷ (20.2%) ומקצועות הקשורים לחינוך⁸ (12.3%).
6. **ערביות לפי ארץ רכישת השכלה** - 90% מהאקדמאיות הערביות למדו לתואר הראשון בישראל (95.3% מהנשים לעומת 85.1% מהגברים). 10% הנותרים נחלקים בין שאר מדינות העולם – 3.5% למדו במדינות מערב אירופה, 3% במדינות מזרח אירופה ו- 3.5% למדו בארה"ב, סוריה, ירדן ותורכיה.
7. **לימודים במכללה** - שיעור האקדמאיות הערביות אשר למדו לתואר ראשון במכללות גבוה משמעותית מזה של האקדמאיות הערביות: 45.1% לעומת 28.9% בהתאמה.

השתתפותן של נשים ערביות בכוח העבודה

8. **השתתפות בכוח העבודה** - מספר הנשים הערביות המשתתפות בכוח העבודה עומד על 110 אלף נשים, ושיעור השתתפותן מסך האוכלוסייה בגילאי 18-64 עומד על 27.5% לעומת שיעור השתתפותן של 77.2% בקרב הנשים היהודיות.

9. **פערי ההשתתפות בכוח העבודה** - היחס בין שיעור ההשתתפות בכוח העבודה של נשים ערביות לעומת נשים יהודיות עמד בשנת 1980 על 0.22 והוא גדל ל- 0.35 בשנת 2010. מכאן שהפער בהשתתפות בכוח העבודה בין ערביות ליהודיות הצטמצם במהלך שלושת העשורים האחרונים, אולם הפער בין האוכלוסיות עדיין רחב מאוד.

⁵ מדעים מדויקים כולל את מקצועות הלימוד הבאים: ביולוגיה, אגרונומיה, כימיה, פיזיקה, מתמטיקה, סטטיסטיקה, מדעי הטבע.

⁶ מדעי החברה והרוח כוללים את מקצועות הלימוד הבאים: פסיכולוגיה, ניתוח עיסוקים, עבודה סוציאלית, מדעי החברה, מדעי הרוח, סופרים ומבקרי אומנות

⁷ מקצועות עסקיים כוללים את מקצועות הלימוד הבאים: עריכת דין, כלכלה וראיית חשבון

⁸ מקצועות החינוך כוללים את מקצועות הלימוד הבאים: מפקחים במוסדות חינוך, מורים בתיכון, וספורטאים

אבטלה בקרב נשים ערביות

10. **בלתי מועסקות ומשך אבטלה** - בשנת 2010, שיעור הנשים הערביות הבלתי מועסקות עמד על 8.7% ואילו שיעור הנשים היהודיות הבלתי מועסקות עמד על 6.2%. ניתן לראות כי בשנת 2000, שיעור הנשים הערביות והיהודיות הבלתי מועסקות היה גבוה יותר ועמד על 10.1% בקרב הנשים הערביות לעומת 8.8% בקרב הנשים היהודיות. לנשים ערביות לוקח זמן רב למצוא עבודה - ממוצע משך זמן חיפוש עבודה שלהן עומד על 63.2 שבועות וזאת לעומת ממוצע של 25.2 שבועות בקרב הנשים היהודיות.
11. **דרכי חיפוש עבודה** - הנשים הערביות הבלתי מועסקות מחפשות עבודה בעיקר באמצעות שירות התעסוקה (72.4%), באמצעות חברים או מכרים (43.2%) ובאמצעות חברות כ"א (38.8%). לעומתן, הנשים היהודיות הבלתי מועסקות מחפשות עבודה בעיקר על ידי מודעות בעיתונים (84.6%), חברים או מכרים (77.1%) ובאמצעות פניה ישירה למעסיק (65.7%).
12. **אקדמאיות שחיפשו עבודה במגזר היהודי** - שיעור האקדמאיות הערביות אשר חיפשו עבודה בשוק העבודה היהודי, מאז סיום התואר הראשון, נמוך בהרבה משיעור האקדמאים הערבים אשר חיפשו עבודה בשוק העבודה היהודי (39.4% לעומת 65% בהתאמה).

נשים ערביות שאינן בכוח העבודה

13. **נשים ערביות שאינן בכוח העבודה** - קרוב לשלושת הרבעים (72.5%) מהנשים הערביות אינן נמצאות בכוח העבודה והגיל הממוצע שלהן הינו 36.4. לעומתן, שיעור הנשים היהודיות שאינן נמצאות בכוח העבודה נמוך יותר ועומד על 22.8% והגיל הממוצע שלהן גבוה בהרבה ועומד על 42.3.
14. **הסיבה לאי השתתפות בכוח העבודה** - הסיבה המרכזית לכך שנשים ערביות אינן נמצאות בכוח העבודה היא עקב היותן עקרות בית (73.5%). הסיבה לאחר מכן היא עקב היותן בלימודים (13.6%). לעומתן, הסיבות המרכזיות לכך שהנשים היהודיות אינן נמצאות בכוח העבודה הן עקב היותן עקרות בית (33.6%), עקב היותן בלימודים (23.1%) ובעקבות מחלה, מום או נכות (20.0%).

תעסוקת נשים ערביות

15. **שיעור התעסוקה של נשים ערביות** - שיעור הנשים הערביות המועסקות הינו 25.1% לעומת שיעור הנשים היהודיות המועסקות שעומד על 72.4%.
16. **המבנה הענפי של התעסוקה** - כאשר מסתכלים על ענפי התעסוקה בהן עובדות נשים ערביות לעומת נשים יהודיות, עולה כי לנשים הערביות קיים ייצוג יתר בענף המינהל הציבורי והחינוך (38.1% לעומת 24.2% בהתאמה). מאידך גיסה בולט, בקרב הנשים הערביות, ייצוג החסר בענפי הבנקאות הביטוח, הפיננסיים והשירותים העסקיים (8.5% לעומת 19.2% בהתאמה).
17. **מבנה משלחי יד** - 42.8% מהנשים הערביות עוסקות במשלחי יד הקשורים לתחומי ההוראה והטיפול וזאת לעומת 23.8% מהנשים היהודיות שעוסקות בתחומים אלה. לחילופין, ניתן לראות כי 15.6% מהנשים הערביות עוסקות בתחומי המזכירות, הפקידות והחשבונות ואילו רבע מהנשים היהודיות עוסקות בתחומים אלה.
18. **פערים במשלחי יד של אקדמאיות ערביות בהשוואה לאקדמאים ערבים** - כאשר משווים בין תחומי העיסוק של אקדמאיות ערביות לעומת אקדמאים ערבים ניתן לראות כי שלושת התחומים העיקריים

בהם עוסקות האקדמאיות הערביות הינם חינוך (59.7%), פקידות (13.4%) ומקצועות מתחום הרפואה (10.8%). לעומתן, שלושת התחומים העיקריים בהם האקדמאים הערבים עוסקים הינם חינוך (28.9%), מקצועות מהתחום העסקי⁹ (16.1%) ומקצועות מתחום הרפואה¹⁰ (12.6%).

19. **עבודה חלקית, ועבודה חלקית שלא מרצון** - אחוז הנשים הערביות אשר עובדות במשרה חלקית עומד על 43.9% וזאת לעומת 32.4% מהנשים היהודיות. מתוך הנשים הערביות שעובדות במשרה חלקית, חלקן הגדול עובדות במשרה חלקית שלא מרצון¹¹ (61.0%) ומספרן הגיע ל- 17,000 עובדות, בהשוואה ל- 22.4% מקרב הנשים היהודיות.

20. **נשים ערביות העובדות במגזר הציבורי ושעות עבודתן** - אחוז הנשים הערביות שעובדות בסקטור הציבורי¹² עומד על 60.2% וזאת לעומת 46.3% מהנשים היהודיות שעובדות בסקטור זה. למבנה משלחי היד ולמבנה הענפי של תעסוקת הנשים הערביות ישנה השלכה על פערי שעות העבודה¹³ בין נשים ערביות לבין נשים יהודיות. השפעה על השוני ניתן לראות בכך כי קיים הבדל בין ממוצע שעות העבודה של נשים ערביות לעומת נשים יהודיות בסקטור הציבורי (32.6 לעומת 35.1 בהתאמה). דווקא בסקטור העסקי ניתן לראות כי הפער בין ממוצע שעות העבודה של נשים ערביות לעומת נשים יהודיות קטן בהרבה (40.2 לעומת 41.9 בהתאמה).

21. **עבודה במגזר היהודי** - אחוז האקדמאיות הערביות אשר עבדו בשוק העבודה היהודי נמוך מאחוז האקדמאים הערבים אשר עבדו בשוק העבודה היהודי (28.3% לעומת 45%).

22. **מנהלות ערביות** - מספר הנשים המנהלות מתוך המועסקות (הן הערביות והן היהודיות) מצומצם ביותר וכך גם שיעורן. ניתן לראות שבשנת 2000, אחוז המנהלות הערביות היה מאוד מצומצם וזאת לעומת שיעור המנהלות היהודיות שלא היה גדול, אולם היה יותר משמעותי - 4.4%. בשנת 2010 חל שיפור קל בשיעורי הנשים המנהלות בשני המגזרים - 1.1% מנהלות ערביות (שמספרן עומד על כ- 1,100 נשים) ו- 5.4% מנהלות יהודיות.

שכר עבודה של נשים ערביות

23. **רמת השכר של עובדות ערביות** - שכרן של נשים ערביות קטן משל נשים יהודיות. הפערים מתקיימים הן ברמת שכר ממוצע ברוטו לחודש, אשר עומד על 4,610 ש"ח לנשים ערביות לעומת 6,605 ש"ח לנשים יהודיות (פער של 30%) והן ברמת שכר ממוצע ברוטו לשעת עבודה שעומד על 33.9 ש"ח בקרב נשים ערביות בהשוואה ל- 44.1 ש"ח בקרב נשים יהודיות (פער של 24%).

24. **פערי שכר בין ערביות ליהודיות לפי מגזר** - מהשוואה בין השכר של נשים ערביות לעומת שכרן של נשים יהודיות במגזר הציבורי ובמגזר העסקי, ניתן לראות כי הפער רחב יותר בסקטור העסקי. השכר הממוצע ברוטו לחודש של נשים ערביות אשר מועסקות בסקטור העסקי, עומד על 3,778 ש"ח לעומת שכר של 6,647 ש"ח בקרב נשים יהודיות, כך ששכר הנשים הערביות עומד על 57% משכר הנשים היהודיות. לעומת זאת, השכר הממוצע ברוטו לחודש של נשים ערביות אשר מועסקות בסקטור

⁹ המקצועות מהתחום העסקי כוללים את המקצועות הבאים: משפטים, כלכלה, מנהל עסקים וראיית חשבון

¹⁰ המקצועות מתחום הרפואה כוללים את המקצועות הבאים: רפואה ומקצועות הקשורים לרפואה

¹¹ מועסקים שדווחו ש"חישפו עבודה מלאה אך לא מצאו" או ש"חישפו עבודה נוספת ולא מצאו"

¹² הסקטור הציבורי כולל את הענפים הבאים: מנהל ציבורי, חינוך, ש. בריאות רווחה וסעד וש. קהילתיים

¹³ שעות עבודה מוגדרות כשעות שבוע כולל שעות נוספות בכל מקומות העבודה בדרך כלל

הציבורי¹⁴, עומד על 5,118 ש"ח לעומת שכר של 6,553 ש"ח בקרב נשים יהודיות, כך ששכר הנשים הערביות עומד על 78% משכר הנשים היהודיות.

25. **יחס השכר ברוטו בין נשים ערביות לנשים יהודיות - בשנת 2000, יחס השכר בין נשים ערביות לנשים יהודיות בסקטור העסקי עמד על 0.54 ואילו יחס השכר בין נשים ערביות לנשים יהודיות בסקטור הציבורי עמד על 0.73.** מהנתונים עולה כי מגמת השיפור בין השנים 2000 ל- 2010 הינה חיובית בשני הסקטורים: בשנת 2010 יחס השכר בין נשים ערביות לנשים יהודיות בסקטור העסקי עלה ל- 0.57 ואילו יחס השכר בין נשים ערביות לנשים יהודיות בסקטור הציבורי עלה ל- 0.78. בנוסף, ניתן לראות כי במהלך העשור האחרון חלה עלייה משמעותית ביחס השכר הממוצע לשעת עבודה בסקטור העסקי (עליה מ- 0.53 ל- 0.61).

יחס השכר ברוטו בין נשים ערביות לנשים יהודיות לפי מגזרים, 2000 ו- 2010

יחס השכר ברוטו בין נשים ערביות לנשים יהודיות		הסקטור
2000	2010	
		<u>שכר ממוצע ברוטו לחודש</u>
0.54	0.57	סקטור עסקי
0.73	0.78	סקטור ציבורי
		<u>שכר ממוצע לשעת עבודה</u>
0.53	0.61	סקטור עסקי
0.79	0.82	סקטור ציבורי

מקור: סקר הכנסות, למ"ס, 2000, 2010.

¹⁴ הסקטור הציבורי כולל את הענפים הבאים: מנהל ציבורי, חינוך, ש. בריאות רווחה וסעד וש. קהילתיים